

GRUDA

Štev. 8.

1930.

Leto VII.

Zakaj se še mučite

z ribanjem in tolčenjem perila, ko je pranje s Schichtovim RADIONOM tako enostavno in lahko. Evo, kaj je treba narediti:

1. Običajno namakanje preko noči. 2. Raztopiti Schichtov RADION v mrzli vodi in perilo 20 minut prekuhati. 3. Perilo najprvo v topli, nato večkrat v mrzli vodi dobro izplakniti.

Poskusite samo enkrat in uverili se bode, koliko časa lahko prihranite in kako bo perilo čisto in belo, če vzamete za pranje

**Schicht ov
RADION**

VSEBINA ZVEZKA 8.

M. N.: Priznanje. — MARJANIN: Gradarjev Lenta. — GUSTAV STRNIŠA: Razodetje. — JANKO: Zamrla pesem. — GUSTAV STRNIŠA: Že vanci lete... — F. K.: Strela. — * * *: Sodobna Rusija. — Organizacija. — Kotiček za dekleta. — Za zabavo in smeh.

Celoletna naročnina „Grude“ znaša Din 30.—. Za dijake in vojaše Din 20.—. U. S. Amerika Dolar 1.—, Argentina 2 Pes. V podrobnih prodajih stane „Gruda“ Din 3.—.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Ljubljana, Cankarjevo nabrežje št. 5/I. — Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cene oglasov po dogovor. Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača. — Urejuje: Uredniški odbor. — Odgovarja: dr. Janže Novak, Linhartova ulica 20.

Kartoteke in moderno
knjigovodstvo za
zadruge
knjižnice
družbe
vsa podjetja
gospodarske ustanove
itd.

NAJBOLJSI

v materialu
in
lepih opreмах
so edino
GRITZNER

ADLER in KAYSER

šivalni stroji in kolesa, za dom in
obrt, pletilni švicarski stroj DU-
BIED, pisalni URANIA.

Ugodni plačilni pogoji - pouk brez-
plačen samo pri

Josip Petelinc
Ljubljana.

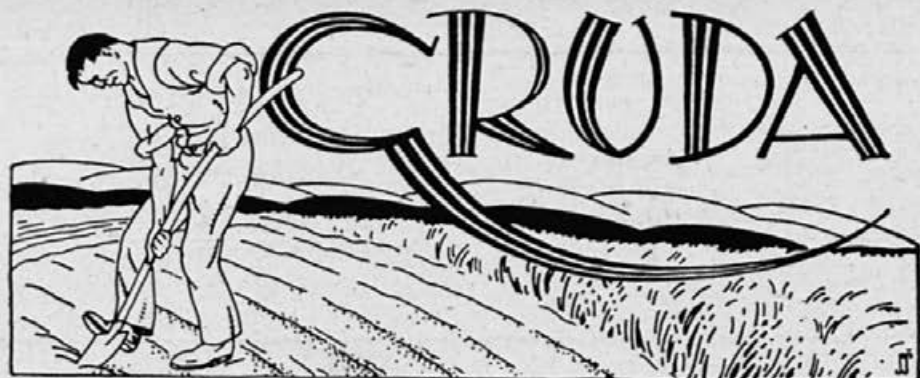
V vsaki vasi

**iščemo zastopnike,
podjetne kmetske
fante,**

**ki bi ob prostem času posebno ob
nedeljah lahko mnogo zaslužili.
Izrabite tudi prosti čas za zaslužek
in pišite še danes dopisnico na:**

**„Centra“
Ljubljana,
Masarykova cesta**

**(Nova palača Vzajemne
zavarovalnice)**

MESTČNIK
ZA KMETSKO
PROSVETO

M. N.:

Priznanje.

Priznala bi ti, pa me je sram.

*Kam bi pogledala, če bi morala —
kot me sili srce —
stopiti pred te in prožiti svoje uboge roke:
Dragi, vzemi!*

*Kam bi pogledala,
da ne bi videla tvojih oči,
ki sta dva ognja sredi noči.*

*Tako hudo je srečanje s Teboj:
prebledim in drhtim
in se vse bojim,
da ne bi spoznal kako v meni
trepeče prošnja: Dragi, vzemi!*

*Vse noči poslušam v temo kaj se godi.
Kje si? Kod vodijo tvoje poti?*

*O, vem, preslab je še klic mojega srca,
premajhna je sila mojih mladih želja —
moj nagelj še v popju visi.*

*O, Ti!
Predolgo se ne mudi!*

*Ko se cvet razžari,
ko bom trudna od bdenja in čakanja,
ko sredi noči me sen prehiti
se lahko zgodi,
da vstane iz mraka neznanec teman —
in v noči poletni bo nagelj obran.*

Priznala bi ti, pa me je sram.

Márjanin:

Gradarjev Lenta.

5.

Dolg, zategnjen žvižg je raztrgal ozračje. Lokomotila je zahropla, vlak se je zganil, zavore so škripaje popustile. Veliki, belikasti obroči dima so se dvignili v zrak. Mimo postaje je odhitel vlak. Na majhnem peronu postaje je stalo nekoliko ljudi: kmetskih mož in žena in fantov in deklet. Vsi so mahali v zadnji pozdrav, nekateri z robci, drugi kar z rokami. A vlak je hitel, nazadnje, proti ovinku, že skoraj drvel in hlastno požiral železne tračnice; čezdalje manjši je postajal ter končno ko temna pika izginil za ovinkom...

Lenta se je naslonil na okno. Pod njim, doli v soteski, je šumela voda, se penila in udarjala ob stene. Pred njim samo skalovje, visoko in ostro, kakor z nožem odrezano. Zgoraj nebo, žalostno jesensko nebo, vse pokrito z mračnimi oblaki. Na odsekanih skalah črede ovac in majhne koče, ko da so prilepljene na steno. Planine in brda. Lenta se je zamislil. Težko mu je, ko se poslavlja od planin, od brd in od gmajn.

— Čemu jih moram pravzaprav zapustiti? se je vprašal. — Zakaj nisem ostal med njimi in še naprej z njimi živel? Kaj res ni zame življenja med njimi?

Lenta je stopil od okna, stresal z rameni, kakor da se je hotel otresti nečesa, ki ga tlači k tlom.

— Čemu o tem misliti? Čemu? Nič več ne bom mislil na to?

6.

Ves umazan in sajast od fabrik — New York, tovarniška četrt. Visoke hiše in fabriški dimniki gradijo v nebo, in na dnu so ulice, čisto ravne in dolge, da jim človek ne vidi koncu. Po trotoarjih se vije in nekam hiti ena sama živa reka ljudi. Kako majhni

in neznatni so ti ljudje proti visokim hišam, ki se zdi, da segajo v nebo; kakor mravlje so ljudje v New Yorku. Med temi mravljami, med temi živimi zrnici peska sta Lenta in Tone. Lenta gleda ogromne hiše in ne veruje čisto svojim očem; gleda drveče avtomobile, bleščeče izložbe; še nikoli ni videl takih reči. Gleda ljudi, vsi so mu tuji, čisto neznani in vsi imajo tako blede, hladne in kamenite obraze. Vsem se neznansko mudi, vsi nekam drvijo ko blazni.

— Nič ne pozdravljajo drug drugega, je pomislil Lenta, — nič se ne poznajo. Drug drugemu so tuji in hladni. In jaz med njimi, v tej mrzli reki ljudi. Kaj ne bom nikdar čul domače besede, nihče me ne ob spoznal, nikdo se ne bo porazgovoril z mano? Še ne ve nihče, da sem živ!

Prvič v svojem življenju je občutil Lenta, kako težko je biti sam, daleč od domačih, med tolikimi ljudmi sam, le Tone z njim...

Noč sta prespala v nekem umazanem kotu v predmestju. Zgodaj zjutraj, še pred zoro, sta vstala in hitela, da čim prej prideta v urad za zaposlitev delavcev. Med potjo sta kupila v pekarni hlebec še toplega kruha in ga jedla kar med potjo. Ulice so bile žive in čisto razburkane, vse polno delavcev in delavk. Vsi so hiteli na delo v tovarne. Tramvaji so bili prenatrpani, avtomobili so drveč vozili gospodo, ki se je zabavala po nočnih zabaviščih do jutra, domov. Mesto je bilo kakor velikanski panj; mesto, ki ne pozna razlike med dnevom in nočjo; vsako uro so ulice svetle in vse polne ljudi.

Ko sta prišla Lenta in Tone v najživahnejšo in najprometnejšo ulico, sta se ustavila pred velikansko palačo. Šla sta v podzemlje in stopila v dvigalo.

Ko se je dvigalo ustavilo v osemnajstem nadstropju, sta izstopila. Tu je bil urad, ki sta ga iskala. Stopila sta v dolg ozek hodnik. V hodniku je čakalo že okrog dvajset ljudi, ki so prišli menda že ponoči, da bi prišli prej na vrsto in dobili delo. Drug poleg drugega so stali in čakali osme ure, ko prične urad poslovati. Lenta in Tone sta stopila v vrsto in začela ogledavati one, ki so bili prišli pred njima. Kako različni so bili vsi ti ljudje! Bog ve, odkod so vsi prišli; morda od daleč; zapustili so svoje domove, svoje žene, otroke in prišli — po kaj? — po zlato!

Lenta in Tone sta se razgovarjala o delu, ki ju čaka; in čisto nehoti sta pričela govoriti o domači vasi in domačih.

— Moj brat je gnal ravno zdaj ovce na pašo, je dejal Lenta.

— Moja sestra pa najbrže pometa pred hišo in prepeva, je rekel Tone.

Ob osmih se je odprlo majhno okence; za njim se je oglasil starejši človek. Rekel je nekaj, česar Lenta ni razumel in nato so se začeli delavci vrstiti pred okencem.

— Kaj je dejal oni za oknom? je vprašal Lenta Toneta.

— Rekel je, je prevajal Tone, ki zna angleški, da naj vsak, ko pride pred okence, pove, če je vešč kake obrti ali če je navaden delavec.

Prišla je vrsta na Lento in Toneta. Tone je stopil pred okence.

— Navaden delavec, je dejal Tone.

— Za navadnega delavca je še eno prosto mesto.

— Ni nikjer dveh mest, zame in za mojega prijatelja? je vprašal Tone in pokazal na Lento, ki ni razumel pogovor.

— Ni, to je edino mesto, ki ga morete danes dobiti. Govorite hitro: da ali ne.

Tone je pomislil; težko mu je bilo pustiti mesto, ki se mu je nudilo, a še težje, ločiti se od Lente.

— Hitro; ni časa za razmišljanje!

— Nočem, je dejal Tone in stopil k Lenti in mu razložil zadevo.

Nudeče se delo je sprejel delavec, ki je stopil za Tonetom pred okence.

— Nobenega prostega mesta več! je dejal človek za oknom in ga zaprl.

Delavci, ki niso prišli na vrsto in niso dobili dela, so pričeli odhajati. Tone in Lenta sta odšla, sedla v dvigalo, se pripeljala v podzemlje in stopila na ulico.

— Jutri prideva še bolj zgodaj v urad, je dejal Tone — da dobiva delo, kjer bova delala oba — — —

V vagonu je sedelo okoli trideset ljudi. Razven enega, sami priprosti delavci. Delavci so se pogovarjali, gledali skozi okna, kadili in žvečili tobak. Med njimi sta bila tudi Tone in Lenta. Dobila sta delo, ko sta bila včeraj v drugič v uradu. Neka družba je potrebovala delavce v premogovniku. Zdaj se peljejo vsi v tisti premogovnik. Vodi jih nek gosposko oblečen človek.

Lenta in Tone gledata skozi okno. Že pol ure se vozijo z vlakom, pa še niso iz mesta. Komaj skozi predmestje se peljejo. Lenta gleda hiše in bajte v predmestju, gleda bedo, ki kriči po umazanih ulicah in smetiščih in ves iz sebe vpraša Toneta:

— Kaj je mogoče, kar vidim? Da so tudi tukaj ljudje, bedni in lačni, morda še svoje strehe nimajo?

— Pač, čisto mogoče, saj vidiš na lastne oči. Beda je to, beda, moj Lenta; ti še ne veš, kaj vse je tukaj. Ni Amerika tako zlata in bogata, kot o njej govorijo. Za one, ki so zdravi, močni in mladi, za tiste je Amerika dobra; nje preživlja in plačuje, dokler ne ostarijo, strejo svoje moči, delajoč dan in noč. Potem jih Amerika ne pozna več, nič več se ne briga zanje. Brez podpore in zaslombe ostanejo. To, kar vidiš, so družine delavcev. Nekaj časa dobro živijo in celo preživljajo svoje družine, da, dokler so mladi in zdravi; sebe in družino lahko preživljajo, a prištediti ne morejo ničesar, kot prištedimo mi, ki smo sami. Zato živijo tako bedno, a mi se vrnemo domov in doma se nam stokrat pozlati tisti dolar, ki smo ga uštedili.

Po štirih urah vožnje se je vlak ustavil na majhni postaji. V vagon je prišel lepo oblečen človek. Izvlekel je iz žepa beležnico in začel klicati delavce po imenih.

— John Thomson!

— Da!

— Stopite sem, v kot!

— Lenta Gradar!

— Da! se je odzval Lenta in se pridružil prvemu ter ni razumel, kaj pravzaprav bo.

Oni pa je še naprej klical in ko je prišel do polovice, je prenehal s klicanjem. Tone je ostal nepoklican.

— Izstopite! Lenta je hitel, da bo čimprej iz vagona. Šele ko je bil iz vagona si je domislil, da jih bodo najbrže razdelili, zato se je obrnil proti vagonu in poklical Toneta po imenu. Glas mu je drhtel. Tone je prišel k oknu, ali medtem se je vlak pričel že pomikati; še roko si nista več mogla podati.

— Pisal ti bom. Zbogom! je še vzkliknil Tone.

— Zbogom, je vzkliknil tudi Lenta. Glas mu je bil čisto bolan. Tako so ločili Lento in Toneta — — —

Drugo jutro so šli v rudnik. Dolgo so hodili po temačnih rovih, čisto pripognjeni in sključeni, da bi ne zadeli z glavo ob strop. Zrak v hodnikih je bil dušljiv, le s težavo so dihali. Od časa do časa so se ustavljali in potem spet nadaljevali pot, zrak pa je bil čezdalje slabši in zmerom bolj dušljiv. Lenta se je spomnil svoje vasi. Zelene livade, njive ob robu gmajne, ovac, vonjivih travnih bilk, smejočega se solnca, vsega se je spomnil. Ko pijan je hodil Lenta iz rova v rov. Čisto natančno je čul pesem ptic. Potem, nenadoma, je

zagledal pred sabo svojo Marjanco, lepo in vso dobro. In ves sključen je hodil Lenta dalje in dalje, pred njim pa je šla begotna slika njegove domače vasi in ljubega doma.

Ustavili so se. Lenta se je vzdramil iz sanj in široko razprl oči. Potem so jim odmerili delo. Lenta je šel na svoje mesto; klečeč v vodi, ki mu je segala skoraj do pasu, je začel vrtati v skalo premoga. Ves dan je vrtal, da so mu bila ušesa in glava polna pesmi vrtalnega stroja. Po osemurnem delu je šel iz premogovnika; hrbet mu je bil čisto okorel od večnega pregibanja, treslo ga je, roke pa je imel vse krvave in žuljeve. — — —

Dan za dnem je hodil Lenta v rudnik; delal in se spet vračal iz rudnika ves zbit in onemogel. Denarja, ki ga je krvavo in težko prislužil, je trošil kolikor manje je mogel. Štedil je vsak cent. Čez pet mesecev je že poslal domov majhno vsoto denarja. V pismu je naglasil, naj s tem denarjem odplačujejo dolg.

7.

Dve leti sta že minili, odkar je Lenta v premogovniku. Domov je pošiljal vsako uštedeno paro in ob kraju drugega leta je že poplačal ves dolg. Zdaj mu je šlo le še zato, da si prihrani čim več denarja in ga pošlje očetu, da zgradi lepo, novo hišo in kupi še katero njivo.

S Tonetom si je dosti dopisoval. Vse grenko trpljenje in težko življenje mu je Tone slikal v pismih. Pisal mu je, da bo nekega dne zapustil rudnik in šel v fabriko. „V fabrikah malo plačajo, komaj toliko, da človek živi, a vseeno grem rajši v fabriko, kakor da bi si v rudniku počasi nakopal bolezen in čisto uničil zdravje. Vrnil se bom, dragi Lenta, v domovino, četudi ves ubog in strt“, je pisal Tone.

Lenta, ki je zdaj govoril že prav dobro angleški, je zvedel od svojih tovarišev, da je že marsikateri obolel v rudniku, pa tudi sam je videl Lenta, kako nekateri boleajo od revmatizma; vsi blede, izsesani zapuščajo delo in gredo v bolnico. Lento je začelo skrbeti, zato je bil odslej bolj pazljiv; okoli kolen si je pričel ovijati debel ovoj bombaževine, kadar je šel na delo.

— Pazil bom, si je mislil, — mogoče pa jaz le ne zbolim.

Nekega dne pa je dobil od Toneta pismo, čisto kratko pismo. Ko ga je prebral, je bil kakor okamenel. Tone je pisal, da je zapustil premogovnik in da gre doli na jug, kjer bodo krčili gozdove. Da je v teh gozdovih zelo nevarno, ker je v njih mnogo živali,

predvsem kač, ki često napadajo ljudi. A gre kljub vsemu, da si prihrani vsaj toliko, da se vrne v domovino zdrav, četudi ubog.

Potem ni Tone nikoli več pisal Lenti in tudi čul ni Lenta nič več o njem. Bog ve, kako žalostno je končal Tone. Morebiti še pokopan ni. Morda je postal kosilo veliki kači, ali pa krasi njegova glava kopje kakega divjaka.

8.

Nič ni pomagalo ovijanje kolen z bombaževino, po šestih letih dela v rudniku, je moral Lenta v bolnico. Radi revmatizma. Zgodaj ga je že napadel revmatizem, a vselej kadar ga je zabolelo v kolenih, je mislil, da ga boli le od klečanja, zato si Lenta ni delal skrbi iz tega. Ko se pa ni več mogel ganiti, je odšel v bolnico. Ko ga je zdravnik pregledal, se je prijel za glavo in obraz mu je zarezala bol. Okregal je Lento, ker ni preje prišel. Lenta pa je molčal, a dušo mu je parala boleost in pekla ga je vest, ker je zapustil domovino in šel za slepo srečo.

V bolnici je preležal Lenta nekaj mesecev. Bolezen mu je požrla skoraj ves denar. Nekega dne pa je odšel iz bolnice po bergljah, ves sključen, bled, onemogel kot starček. Ostalo mu je še toliko denarja, kolikor ga je rabil za pot v domovino. Peljal se je z vlakom v New York, tam pa se ukrcal na ladjo in se prepustil v tihi bojazni morju, ki naj ga prinese v domovino.

— — — — —

Lepega majskega jutra je šel neki človek, oblečen v še precej dobro obleko, po poti v vas Potoče. Pod rameni je imel berglje, opiral se je nanje in si tako pomagal pri hoji. Včasih se je ustavil, sédel na kamen kraj poti in počival. Videti je bilo, da že dolgo ni hodil po tej poti, zakaj zelo pazljivo si jo je ogledoval.

Bil je Lenta.

Prišel je v vas. Pred neko hišo je stal postaran človek, zdrav, zagorel, razgaljenih grudi. Gledal je Lento, gledal je berglje in se vprašal, odkod bi bil ta popotnik.

- Dober dan, oče Možina, je pozdravil Lenta.
- Dober dan. Odkod si popotnik in kam greš?
- Kaj me res ne poznate, oče Možina?
- Ti si, Lenta!? In takšen? Kaj se ti je zgodilo?

— Glejte, je dejal Lenta in povedal svojo žalostno zgodbo. Potem je šel Lenta dalje, oče Možina pa je gledal za njim in groza ga je spreletavala.

Ko je prišel Lenta do kraja, kjer je stala njih majhna koč, se je ustavil. Poleg majhne uboge koč je stala druga, nova, večja, belo barvana in z velikimi okni. Široko dvorišče je bilo okrog nje, ob vogalih pa so že zrasle vonjive lipe.

— Vse to sem torej zaslužil v Ameriki. Z žulji in krvavimi rokami. To je vse, kar sem dobil za zlato mladost in brinovo zdravje.

Naslonil se je na ograjo in se zagledal preko polja. Njive pred bregom so zelenele. Na gmajni so se pasle črede ovac, koze in govedo. Zrak je bil pomladno vonjiv, ptice so pele, radostne in srečne, da so se vrnile iz tujine.

— Kako srečne ste, drage ptice! O, da sem vedel, da je sreča doma, na njivi v rebri, na gmajni in grapavi poti, pa bi bil še zdrav in še bi pela moja mladost!

Lenta se je vzdramil, hišna vrata so se odprla in na prag je stopila žena z ruto na glavi.

— Kdo si romar? Koga iščeš?

Lenta se je skoraj opotekel, srce se mu je razklalo čisto do srede, hotel je nekaj reči, a beseda mu je v grlu okamenela. Naposled je bolno vzkliknil:

— Mati!

Starka ga je natančneje pogledala, ko ga je prepoznala je stekla k njemu, ga objela in krčevito zaplakala.

— Lenta, moj nesrečni sin!

Prišel je še oče, brat — prišla je Marjanca.

— Kaj, to da je moj Lenta, moj dragi, zdrav kakor brinov grm na gmajni, kakor bor močan, Lenta! Ne, ne, to ni Lenta! Pa vendar je, on je, njegov obraz je to, joj, tako bled, hladen in izsesan obraz — — —

Več ni mogla Marjanca, samo brezizrazno je zrla z očmi, še zavedla se ni.

Lenta pa je po vrsti objel vse, očeta, mater, vse, in gledal na te zdrave in grčave ljudi in po licih so mu polzele debele solze.

— O, domovina, poslednji, tesni dom imaš za vsakogar, tudi Lenti ga moraš dati — — je še iztrgala iz sebe Marjanca, ko se je zavedla in prižela glavo na prsi Gradarjevega Lente.

(Po motivu T. Tosića.)

Gustav Strniša:

Razodetje.

*Zarja smehlja se čez polje in les,
dviga škrlanec v nebo se visoko,
ljubica, pojdiva v polje široko,
v senco zelenih, zamišljenih brez!*

*Da razodene narava skrivnost,
da se prirodi midva izpoveva!
Zarja že tiho v višavi zardeva,
veter šepče ji našo radost:*

*Kmalu prihajali bomo trije.
Z detetom bova naravo ljubila,
z nama ljubeče ga bo vzgojila,
da bo zorelo ko žitno polje!*

Janko:

Zamrla pesem.

Jurjevec je bil zaljubljen v našo pesem. Na njegovi zemlji se je vedno čula vesela pesem, ki je spremljala tudi najtežje delo jeklenih mišic. Ko je odmevala pesem dela iz njegovega lesa, ki ga je tako ljubil, takrat je bil najboljša volje.

„Za vse je rodila zemlja. Zakaj naj bi te pridne roke umirale v pomanjkanju? Treba je narodu kruha, da bo lahko s pesmijo očitoval svojo globoko dušo in bo blagoslovljeno njegovo delo.“

Večkrat je ponavljal:

„Mi moramo peti v veselih in težkih urah, če naj častimo spomin naših očetov. Saj ne poznamo zgodovine našega naroda, če pozabimo na njegovo pesem. Ni bilo tako velikega trpljenja, da bi bilo zamorilo najlepši del njegove govorice — njegovo pesem. Pesem je naše očete spremljala na polju in travniku, v gozdu in gorici, v mlinu, pri statvi in phalu. Pela je slovenska žena ob kolovratu in trlici, ob vodnjaku in potoku, v kuhinji in pri zibelki. — Pa še to vam povem“, je s posebnim povdarkom dostavil, „da je pesem stara praumetnost, čije najstarša oblika sloni na delu in sicer v prvi vrsti na kmečkem delu. Le dobro si zapomnite, da je prastara poezija spojitev pretežno kmečkega dela in ritmične govorice. Delo, osobito žensko kmečko delo je že samo po sebi ritmično, saj gredo in so šli razni delovni procesi: tepta-

nje in mletev zrnja, peka kruha, priprava jedi, uspavanje otrok, obdelava tkalnega gradiva, preja i. t. d. po ritmu, to se pravi po enakomernosti. Da, da, dragi moji, delavne roke poljedelca in njegove žene so ustvarjale umetnost in v prvi vrsti pesem, jo barvale in jo oblikovale. Kmečko delo je pesem. In naš narod zato rad poje in ima najlepšo narodno pesem, ker kmetuje že od vekov.“ Tako je rad govoril Jurjevec, ki je tudi dobro poznal zgodovino. Sicer je res bil v šolah, a največ se je naučil sam.

„Kako pa, ko ste bili vi mladi?“ so silili vanj delavci in drugi, ki so ga radi poslušali.

„Ej, mi smo peli v naših mladih letih! Saj, ko smo celo zajemali žgance iz sklede, nismo nehali. Ponavljali smo naše fantovske, da je šlo vse v smeh. Mehov Tone, ki se je za groš smejal štiriindvajset ur, je moral odložiti žlico, Resova Mica pa ni mogla do sape. To so bili, časi, vam rečem!“

Pa je sam zase ponavljal stare napeve ali pa spremljal s svojim krepkim in polnim glasom delavce.

„Pri Jurjevcu se kar samo dela, mi le prepevamo,“ so govorili delavci, ko so se vračali dobre volje z dela.

Utihnila je pesem na Jurjevčevem domu, na njegovem polju in v lesu, utihnila je v bližnji in daljni okolici, v vaseh in trgih. Glas je obtičal v grlu kakor ob komaj načeti melodiji. Kakor same v se potopljene so begale množice mimo Jurjevca, neme in polne brazg. Njihovi utrujeni in plašni pogledi so se le za hip zarili vanj. A ustnice se niso zganile, beseda ni padla.

Takrat je onemel tudi Jurjevec. Redka je postala njegova beseda. Lesu in polju se je odtujil. Z njegovega zamišljenega koraka se je razbrala teža svinčenih misli, ki so mu rezale na lice brazdo za brazdo. Posedal je sam zase v odsotnih mislih in se potapljal v svojo bol.

„Ginilo je življenje v gozdu, onemela je pesem na polju in travniku, na cesti in v hiši. Stisnjene so ustnice naroda, upognjena je njegova hrbtenica. Roke odpovedujejo, njegovi koraki so težki.“

Zaril je glavo med dlani in v grlu ga je davilo.

„Kje si naša pesem, ti najlepši in najgloblji izraz našega naroda? Zakaj ne prevpiješ njegove bolesi?“ Začutil je vso nesrečo svojega ljudstva in s solznimi očmi ponavljal:

„Ni življenja brez pesmi, ni ga!“

Nekega dne je bil sam doma. Kar sama po sebi se mu je pričarala preteklost. Stopila je predenj tako živo in jasno, da se je ves zatopil vanjo.

„Naša mladost je bila ena sama pesem. Valovila iz dneva v noč, mimo rdečih nageljev in rožmarinov, da so se pritajeno odpirala okna. Takrat je dihalo življenje čez naše svobodne domove.“

Naenkrat se je stresel.

„Zakaj si, pesem zamrla?“

Pogled mu je obtičal v kotu sobe, kjer je stal radio. Samo radi pesmi si ga je nabavil. Skočil je k njemu, pritisnil na ušesa slušala in premikal jeziček. Ravno isti dan se je nekje vršil „Večer slovenske narodne pesmi“. Vrstila se je pesem za pesmijo, druga lepša od druge.

Ploskanje, ukanje, smeh. —

Obraz mu je zažarel, kri je vzvalovila po celem telesu in neka prijetna toplota ga je zazibala v tako razpoloženje, da je sam začel peti in ukati.

„Polič dobrega vina, Anka! Hitro!“ je zavpil služkinji, ki je presenečena kukala v sobo pri priprtih vratih. Še bolj pa se je začudila ukazu, ki ga ni bila vajena. Jurjovec je le redkokdaj pil.

Pel je, ukal in pil. /

„Še, še!“ je klical. „Še pojte našo mogočno pesem! Pojte, bratje, in ogrejte naše oledenele duše, ki ne smejo na dan z najlepšo besedo!“

Nemalo se je začudila tudi žena, ko ga je dobila tako razvnetega.

„Za božjo voljo, kaj ti je, da tako kričiš?“

„Pesem poslušam, našo slavno pesem. Narodu bom povedal, da je večnoživa in tako mogočna, da se bo razlila tudi nad naše mrtve domove.“

Gustav Strniša:

Že vranci lete ...

Že vranci leté
čez ravno polje,
smehlja se blesteča pšenica.
Rž tiho šumi
in v dalj valovi,
kjer čaka ljubeča ženjica.

Zabliska srp v zrak,
kot nizek oblak
izstrelil bi strelo žarečo,
srce mi drhti,
kot žito kipi,
saj rano začutim skelečo!

O, vroča ljubav!
O, jasni pozdrav:
sij srpa v poljani zeleni!
Li meni velja?
Voznika sva dva,
i sosed bogati pri dragi se ženi.

Na prstu rubin
blesti mu, v spomin
ga dragi na rokco natiska,
vanj solnce žari,
srce me boli,
ko sosed se ljubici moji dobrika.

Že vranci brze,
a belci iskre
njegovi čez pisano loko,
kastorec sivi,
pogled mi meglí,
ko sosed obeta poroko.

Ej, vranci naprej!
Mi nimamo mej,
sinovi smo večne prostosti!
Teptajte spomin
in njen rožmarin,
le zarezgetajte norosti!

Ko pride pa noč,
vsa divja se moč
ljubezni bo v meni združila:
pod oknom bom stal
in nagelj ukral,
saj meni ga ljubica je obljubila!

F. K.:

Strela.

Ves dan je deževalo, o mraku pa se je jelo polagoma jasniiti. Lahen veter je zapihal od zahoda in vse ozračje je bilo kakor umito, okopano. Solnce je zahajalo in nebo, še vse zastrto z oblaki, je bilo kakor velika neurejena mavrica.

Polje.

Žito je temnelo.

Bil je že velik večer; Majda se je obrnila proti vasi:

— Glej, toliko da se še vidijo hiše — pri Urbanovih je šel nekdo z lučjo v skedenj.

Pa je bilo spet vse tiho, samo žito je neutrudoma pelo svojo pesem.

Prišla sta do kozolca. Janez je izpulil šop mrve, jo nastlal po tleh in sedel.

Majda je stala. Tako čudno ji je bilo, niti malo ni mogla misliti, da Janeza že jutri ne bo več. Da bo odšel. Za dolgo. Bilo ji je, kot da se nečesa boji, nečesa velikega, neznanega, strašnega. Janeza se je skoro bala. Najrajši bi, da bi se tisti trenotek znašla doma, pri materi. Ali pa, da bi zbežala, da bi tekla daleč, globoko v polje — se zarila v žito in zaspala.

Nenadoma jo je nekaj spreletelo. Janez jo je objel okoli nog in ji poljubil koleno.

— Sedi Majda.

Sedla je.

Janez je položil glavo v njeno naročje in molčal. Misel na jutrišnji odhod mu ni dala govorit. Truden je bil. Preteklo noč je prebil v gostilni in na vasi, — pod Majdinim oknom. Še zdaj je imel v gumbnici Majdin nagelj Rdeč.

Majda je mislila dalje:

— In potem bi zjutraj, ko bi vzšlo solnce, vstala, se umila z roso in bila lepa, čista, vesela.

V žitu je zašumelo.

Posluhnila sta!

Nič. Najbrže se je maček podil za mišmi.

Potem sta začela govoriti o čisto nepomembnih stvareh: — da bo dobra letina, da si je stari mlinarjev Boštjan zlomil nogo, kako težko da bo sedaj z meljo; da je pri Čončkovih krava strila in še o drugih za mlade ljudi tako praznih novicah. Kot da sta oba pozabila, zakaj sta pravzaprav šla na polje, da sta se sestala za slovo, — ker se Janez jutri odpelje k vojakom.

Oblaki so se raztegnili. Tu in tam je posijala zvezda. Za pričo. Pritisnil je močni hlad.

— Hladno je.

— Te zebe?

— Malo že.

Janez se je dvignil iz njenega naročja, slekel suknjič in jo ogrnil.

— Je zdaj dobro? Te še zebe, Majda?

— Ne, nič več.

Spogledala sta se. Prvič ta večer. V obeh je nekaj zaplalo, vztrepetalo.

— Privij se bolj k meni, še bolj, da te ne bo zeblo. Lepa si Majda. Zelo! Te še zebe? Daj, obleci suknjič... tako vidiš. Cel fant si — čakaj, da te zapnem. In kako si široka, še bolj kot jaz, ti bi bila za v vojake.

— Seveda!

Zdaj sta se razživel. Majdine oči so sijale svetlo, veselo. Nič nista mislila, da je to zadnji večer.

— — — — —
V travi je čričnil muren. Kakor, da bi nekoga pozdravil. Nekoga, ki bo šele prišel.

* * *

Drugi dan je šla Majda z Janezom na postajo. Peš.

Daleč pred njima so se peljali drugi fantje. Tudi z dekleti.

Voz ves okrašen.

Vriskanje!

Harmonika!

Dekleta.

Jok — solze...

Majdi je bilo tesno pri srcu. Kaj bo počela vse te dni? In če bi kaj bilo?! Dve leti. Ne, ne samo do Božiča!

— O Božiču prideš, kaj ne? Gotovo prideš. In da boš pisal, da boš veliko pisal!

— Bom Majda. Vse Ti bom pisal. Stisnil ji je roko.

Hodila sta počasi, voz s fanti in dekleti je bil že pri postaji.

— Ali si kaj pozabil?

— Mislim, da ne.

— So doma kaj jokali, ko si šel?

— Ne, samo mati.

V tem je zažvižgal vlak. Do postaje je bilo še precej daleč. Janez je pograbil Majdo za roko.

— Zbogom! Pridna bodi! Niti poljubila se nista. Majda je stekla za njim, toda komaj se je dobro zavedla, kaj se je zgodilo, je vlak že odpeljal. Iz žepa je potegnila robec, da bi pomahala Janezu. Njega ni bilo. Predno se je mogel preriti k oknu, je vlak izginil za ovinkom.

— Ni ga.

Noge so se ji tresle. Toliko da ni padla.

— Še poljubila se nisva. Oči so ji zalile solze.

Voz z dekleti je drdral nazaj proti vasi. Majda se je zbrala.

— Prisedi Majda!

Majda je stekla za vozom, se nasmehnila in skočila na voz.

II.

Čeprav sta minila že dobra dva meseca odkar so fantje odšli, se nekatera dekleta vendar niso mogla prav živeti. Ne da bi bile žalostne, ampak tako nekam lene so bile. Nič se jim ni prav ljubilo. Se jesti ne.

Pri Marinkovih so začeli z žetvijo. Tudi Majda bi morala z njimi. Pa ni mogla. Bolna je bila te zadnje dni. Vsak dan so jo obhajale čudne slabosti in včasih je morala celo v posteljo.

— Le kaj ji je? so se vpraševali domači. Pa ker ji je navadno kmalu odleglo se ni nihče resno zmenil za njeno bolezen. Bo že bolje, so si mislili. No in v resnici se je kmalu obrnilo na bolje.

Dnevi so potekali počasi, zaspano. Kakor nedeljski popoldnevi. Nikjer nič novega. Vročina je bila neznosna. Žita domala pospravljena. Povsod so željno pričakovali dežja. Večkrat so se začeli zbirati oblaki in lekteri večer je bilo tako oblačno, da so bili kmetje prepričani, da bodo vstali z dežjem. Zjutraj pa je bilo spet vse nebo jasno in solnce je žgalo s podvojeno silo. In tako je šlo z dneva v dan. Brez vidnih izprememb. Puščoba. Še tiste stare ženice, ki so takorekoč od opravljanja in prenašanje novic živele, so bile brez posla. Ta ali ona je sicer že pogledovala za Majdo, češ da je nekam čudno bleda, žalostna in čemerna, toda s kako — tudi najmanjšo — sumnjo ali namigavanjem si ni upala nobena na dan.

Majda pa je prav v tem času preživljala težke dni. Marsikatero noč je prečula in preihitela s svojo skrivnostjo, se tolažila in si na vse načine prizadevala, da bi ostala mirna. Toda vse zaman. Preveč je že bilo vseh teh žalosti in skrbi, da bi jih mogla obdržati v sebi in jih nikomur zaupati. Zelela si je nekoga, kateremu bi lahko vse razpovedala. Od začetka do konca. Vse. Potem bi ji mogoče odleglo. Vsaj malo. Pa ni bilo nikogar. Da bi mogla zdaj k Janezu. On bi jo gotovo pomiril in potolažil. Rada bi mu pisala in vse razložila kako in kaj se godi z njo. Dolgo ni mogla tega. Preveč se je bala zanj, za njegovo veselje, za njegov smeh, za njegove lahke, svetle besede, ki jih je brala v njegovih pismih. Končno se je vendar odločila. — Naj bo kakor hoče. Pišem.

— Moj Janez.

Mati sem. To je vse — in je veliko — kar Ti imam danes povedati. Rada bi Ti pisala veliko, lepo, da bi ne bil žalosten pa ne morem. V meni se vse trga. Ne vem kaj bi. Premisli kaj nama je storiti. Že zdaj, ko Ti pišem, bi rada Tvojega odgovora. —

Dalje ni mogla. Kar v sredi nekje je pripisala — Tvoja Majda — in zapečatila pismo. Hotela je še pripisati naj bo dober z njo, naj se ne ustraši, naj ji kaj lepega, dobrega napiše. Ko je spustila pismo v nabiralnik, ga ji je bilo naenkrat žal.

Bilo je koncem avgusta. Vsak dan je bil soparnejši od prejšnega. Vsa vas je z gotovostjo pričakovala drugega vremena. In res so se prav na sv. Jerneja dan, začeli zbirati temni oblaki. Vsa vas je oživila. Kdor je bil na polju ali v hosti se je hitro odpravil domov. Očitno je bilo, da se bliža huda ura. Psi so cvilili, da jih je bilo čudno poslušati. Živina v hlevih je postala nemirna. Začelo se je bliskati in grmeti in ni minilo pol ure, se je vsula debela toča. Potem se je nebo za trenotek zjasnilo. Kakor za šalo. Kajti takoj nato je postalo nebo spet vse črno.

V sosednjo vas, v kočo malega kajžarja, je udarila strela. Kočica je v hipu pogorela do tal. Zaradi ognja je nastal precejšen vrišč, ki pa se je kmalu polegel. Saj je pogorel kajžar! Nič hudega. Dosti vse skupaj ni bilo vredno. In živino je rešil. Dve kozi namreč. Nihče ni pomislil, da ima v resnici veliko več škode kot močan gospodar, ki bi mu pogorelo lepo gospodarsko poslopje. Eh da, je že tako.

Potem se je kot blisk raznesla vest, da je treščilo v staro Stuškovo.

— Ali je res?!

— V Stuškovo? Janezovo mater?

— Da, Janezovo mater.

— Do mrtvega?

— Do mrtvega. Kar črna je.

— In kje? Kje?

— Ko je šla s polja.

— Je bila takoj mrtva?

— Takoj.

Tako in podobno so se pogovarjali. Kar vreščali so. Vsak je hotel vse vedeti. Še več.

No in pozneje se je izkazalo, da je bila Janezova mati v resnici precej poškodovana. Vračala se je s hoste in povedrila pod starim macesnom na kraju gozda. Pa je treščilo v macesen in ga razklalo na dvoje. Po desni strani jo je oplazila močna veja, tako, da je obležala skoro nezavestna. Ko so jo prenesli domov, je šele po dolgem času in z veliko težavo pripovedovala kaj in kako se je zgodilo. Seveda, dasi je bila zelo slaba je bilo za enkrat še daleč do smrti.

Nevihta se je kmalu plegla. Deževalo pa je še ves dan in vso noč. Šele proti opoldnevu naslednjega dne so se jeli oblaki polagoma razmikati in je sem ter tja za trenutek posijalo solnce.

Vsa vas je oživila. Kakor spomladi. Povsod so kakor pomlajeni začeli z delom.

(Dalje prih.)

Sodobna Rusija.

II.

Kaj hočejo komunisti.

Ljudstvo, ki je pomaglo boljševikom do zmage, ni vedelo, kako ti mislijo preustrojiti javni red. Vse je bilo nekako pijano. Vojaki so hiteli s fronte domov, kmet je delil veleposestva. delavci so gospodarili v tovarnah, rudnikih in drugih podjetjih. Ljudstvo je bilo mnenja, da sedaj ne sme biti več nikake gospode, da mora vse biti „svobodno“ in „po pravici“, da ne sme več biti bogatinov in lačnih revežev, da morajo torej vsi biti „enaki“. Kako pa naj se ta enakost doseže, niso dosti pomišljali. Komunistična stranka je imela vsaj v obćih potezah že takrat gotov načrt popolne preuredbe vsega družabnega življenja, ki pa ni popolnoma odgovarjal ljudskemu hrepenenju po enakosti.

Svoj ideal najboljšega družabnega reda komunisti izvajajo iz kritike sodobnega gospodarskega ustrojstva: Sredstva proizvodnje so dandanes zasebna lastnina posameznih gospodarjev. Kdor pa nima nič, se more udinjati za mezdo, da se preživi; pri delu pa ustvarja svojemu gospodarju večjo vrednoto, kakor mezda in mu kuje dobiček, s katerim ta razpolaga, kakor sam hoče. Ker vsak podjetnik gospodari po svoji volji, narodno gospodarstvo v celoti ni organizirano, noben podjetnik ne ve, koliko in počem bo mogel prodati. Da pobije konkurente, vsak gleda, da bi nudil blago ceneje, to skuša doseči potom proizvodnje velikih množin robe z modernimi stroji ter znižanja mezde in drugih stroškov proizvodnje. Tako pa delajo vsi konkurenti, blaga je navsezadnje toliko, da ga ni mogoče prodati. Nastopi kriza: roba leži v skladiščih, cena pada, proizvodnja se več ne izplača, zadolženi podjetniki bankrotirajo, močnejši konkurenti pa začasno ustavljajo delo. Nekateri delavci nimajo zaslužka, drugi pa se slabše plačujejo. Kadar cene zopet poskočijo, se pesem začne znova do sledeče krize. Posebno ostro se ta hiba čuti, odkar se je začela konkurenca na svetovnem trgu, vsaka država namreč skuša postaviti svojo industrijo v boljše razmere, kar vodi k mednarodni borbi za: surovine, premog, nafto, ugodna tržišča i. t. d. Navsezadnje odločuje meč.

Po mnenju komunistov je torej zasebna lastnina vir osnovnih hіб družabnega reda — izkoriščanja delovne sile pa vir gospodarskih kriz in vojn.

Komunizem naj bi odstranil te hibe. Zato bi moralo biti pri komunističnem redu vse gospodarstvo v skupni lastnini vsega človeškega rodu in bi se moralo voditi po enotnem, premišljenem načrtu, da ne bi bilo nobenih kriz. Delo naj ne bo več prokleta neobhodnost, ampak dobrovoljen, zdrav in prijeten opravke, vsakdo naj si torej izbere poklic, ki ga najbolj zanima, da bi ga vršil vestno in radostno. Gospodarska tehnika bi morala biti tako visoko razvita, da ne bi bilo treba delati več kakor se komu zljubi, pa bi se vendar toliko proizvajalo, da bi vsak lahko dobil, kar potrebuje, tako da bi bil popolnoma zadovoljen.

Ta ideal je v tako rezkem nasprotju s sodobno rusko realnostjo, da mnogi tamošnji komunisti sami vanj ne verujejo. Teoretično izvežbani sicer tudi radi priznavajo, da bo treba morda celih tisočletij preden ga človeštvo ostvari, vendar menijo, da bo končno le dosegljiv, češ, da je moderna tehnika šele v povojih, saj je železnica komaj dobrih sto let stara, ljudje pa so po njih mnenju sedaj leni, sebični in poželjivi le zato, ker jih kvari naš družabni red, ki je tako ustvarjen, da se mora vsak brigati le zase, če noče od lakote poginiti.

Ta končni komunistični ideal torej dandanes ne stoji na dnevnem redu kot praktični cilj njih delovanja, tudi v njihovi agitaciji, vsaj v Rusiji, on ne igra sedaj posebne vloge. Dokler se pač ne da graditi skupnega svetovnega, vsečloveškega gospodarstva, naj bo narodno gospodarstvo v skupni lastnini vsega prebivalstva vsaj v Rusiji; dokler se ne da živeti tako, da bi ljudje delali, kar in kolikor se jim dopada, naj bodo vsi obvezani delati, kar bo pač treba, in sicer toliko časa, kolikor bo treba, da se napravi vsega zadosti; dokler ni mogoče dati vsakemu, kar bi si pozelel, naj se da, kar je zaslužil, odštevši seveda nekaj za javne potrebščine. Tak omejeni komunizem imenujejo socijalizem. Praktični cilj sodobne gospodarske politike boljševiške vlade je — ostvariti v Rusiji tak socijalistični gospodarski red.

To seveda ni lahka naloga. Zato pravijo komunisti, da bo preurejanje gospodarskega sistema trajalo celo dobo. Kar se tiče rokov, so dandanes postali previdni, neradi povedo, koliko časa bo po njih mnenju treba za to, vendar posebno dolgih rokov še sedaj ne ljubijo. Eno pokoljenje, morda dva, menijo mnogi, bo zadosti, da se ta cilj doseže.

Razmeroma lahko je bilo preurediti večja podjetja: vzeli so jih prejšnjim gospodarjem, postavili svoje ravnatelje, organizirali potrebne urade, ki odrejajo na podlagi enotnih načrtov razvoja

narodnega gospodarstva, kje, koliko in kako blago naj se proizvaja, kam in po kaki ceni naj se prodaja; delavstvo so po prvotni zmešnjavi zopet disciplinirali, pa so bili gotovi temelji socijalistične industrije. Položaj delavca se, vsaj na zunaj, ni posebno spremenil; ostal je, kar je bil — mezdni delavec. Delo je postalo bolj stalno, brez posebnega vzroka se delavca ne sme odsloviti, za slučaj bolezni ali invalidnosti je preskrbljen, tudi pri brezposelnosti dobi malo podporo in četudi včasih godrnja, da Amerikanci plačajo več, je vendarle bolj ali manj zadovoljen.

Seveda, to še daleč ni vse. Če je namreč, kakor trdijo komunisti, socijalistični*red popolnejši od našega, mora delavec pri njih veliko bolje živeti nego kjersibodi drugod, izdelki morajo biti pa le cenejši. Tudi tega komunisti ne zanikajo in drzno trdijo, da bodo ne-le dohiteli, marveč nadkrilili Ameriko.

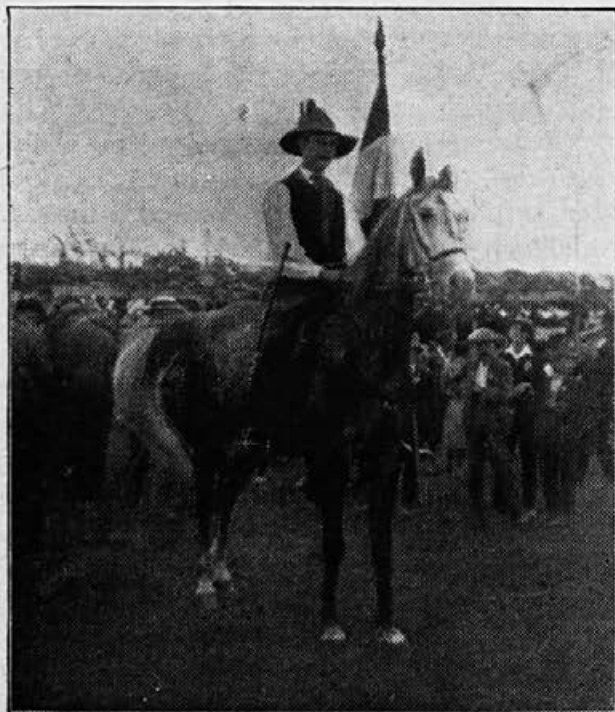
Veliko sitnost imajo komunisti z malimi obrtniki in kmeti. To niso „vampasti kapitalisti“, ni za široke sloje umljivega povoda, da bi se podržavili njihovi obrati. Če bi se to poskusilo, bi nastala taka zmeda, da ji boljševiki ne bi bili kos. Zato je bila do najnovejše dobe taktika komunistov napram obrtnikom in kmetom previdna in počasna. Predvsem so razvili široko mrežo vsakovrstnih združenih organizacij, da priuče male lastnike gospodarskemu sodelovanju in jih potem polagoma zvabijo v združna velepodjetja, ki naj bi znatno omejila pravo razpolaganje z zasebno lastnino. Podržaviti take združne velekmetije in tovarne ne bi bilo več težko, kadar bi se seveda ljudje že dobro uživali v združne oblike gospodarstva.

Taki so torej v kratkih potezah cilji ruskih komunistov. Kaj bo iz tega, bo pokazala šele bodočnost. Kako pa vozijo svojo barko sedaj, bomo povedali v bodočih številkah.

(Dalje.)

Organizacija

Kmetiski praznik na Krškem polju. 30. julija t. l. smo praznovali naš praznik, praznik našega dela in naših misli. Za nas, ki nosimo v sebi veliko kmetško idejo že leta in leta, je bil to pač najlepši dan. Vera v naših dušah in naših srcih je svatovala. Bil je to dan spomina na „staro pravdo“, spomin na težke boje za kmečko pravico. Praznik kmečke edinosti in sloge smo praznovali, praznik, ki je s svojo pomembnostjo in upravičenostjo segal v dno naših src.

Številna udeležba praznika na Krškem polju je sama jasno pokazala, da se borimo za sveto stvar, za najlepšo idejo. Iz širne Slovenije je prišlo na tisoče in tisoče naših zavednih mož in žena, fantov in deklet, da na zgodovinskem Krškem polju proslavijo tiho lepoto svojega dela in živo vero svoje ideje. O, proslavili smo to lepoto dela, ki je vsakomur ponos, proslaviti živo vero svojih misli! Zdaj smo vse močnejši, vse krepkeje korakamo skozi naše domače vasi, in živa misel gre pred nami in nam kaže pot!

Gruda št. 1. letošnji letnik

nam je popolnoma pošla, zato se obračamo danes na tiste naročnike, ki bi nam lahko št. 1 **vrnili brezplačno ali proti odškodnini**. Pošljite jo na upravništvo Grude, Cankarjevo nabrežje 5./I. Rabimo nujno, ker je za celoten letnik Grude 1930 nastalo veliko povpraševanje.

Zveza kmetskih fantov in deklet javlja vsem društvom, da ima sedaj poslovní lokal na **Cankarjevem nabrežju št. 5.** v prvem nadstropju, kamor naj v naprej naslavljaajo vse dopise za **Zvezo, uredništvo in upravništvo „Grude“.**

Struge na Dol. Dovoli, draga „Gruda“, da se danes še mi oglasimo malo bolj na široko. Poročali smo že, da smo v januarju ustanovili svoje društvo kmetskih fantov in deklet, čeprav so nam metali z gotove strani prav debela polena pod noge. Nič ni pomagalo, društvo smo ustanovili in „Grudi“ smo pridobili lepo število naročnikov. Sprva so pritiskali na nas bivši klerikalci z gospodom župnikom na čelu, in strašili naše fante in dekleta pred „Grudo“ in društvom kmetskih fantov in deklet s starimi patentiranimi bombami, češ, da smo

liberalci in da je „Gruda“ brezverski list. Mi smo bili na to borbo pripravljeni in smo tudi vzdržali, kar je dokaz, da se naša kmetijska mladina ne pusti več begati kakor nekdanj, nego da nas je že precej, ki začenjamo misliti z lastnimi močmi in zato ne bomo nikomur več verjeli na slepo.

Pohod na Krško polje.

Kdor pojmi razmere na vasi, bo lahko razumel, da naše stališče ni bilo lahko, a ker smo se fantje in naša dekleta za stvar zavzeli resno in z vso odločnostjo, smo kljub vsemu dosegli, kar smo hoteli, da je namreč tudi pri nas zazelenela nova veja kmetijskega pokreta. Poleg navedenega nasprotovanja pa smo se morali boriti tudi z gmotnimi težavami, ki jih ima v začetku gotovo vsako društvo. Ko so potem naši nasprotniki ustanovili svoje „Katoliško prosvetno društvo“, ki je imelo namen, da nas požre, smo šli z podvojeno silo na delo. Naša blagajna je bila revna a vendar se nam je posrečilo, da nas je po osmih dneh nagovoril petcevn radio. Naj vam ne opisujem s kakim veseljem smo ga sprejeli in kako radi smo se zbirali vsak večer okrog njega. Poslušali pa so naš radio tudi naši nasprotniki in se jim je stvar silno dopadla, seveda s pripombo, da je naš radio brezverski, zato si je pomagalo kat. prosvetno društvo na ta način, da so si naročili tudi sami kakor so rekli „katoliški radio“. Pa so bili tam preveč „firbčni“ — na vsak način pa mnogo bolj kakor mi. Tipali in božali so ga, mu preizkušali vijake in druge dele na tak način, da čudež tega ni mogel dolgo prenašati in je zbolel, ter umolknil mnogo prej kakor naš. Pa tudi naš radio se je prehladil, prijelo ga je nekaj v grlu in začel je dajati od sebe neznosne glasove in ko mu nismo mogli nikakor pomagati, smo ga poslali za nekaj časa na letovišče, da se popravi in pride zopet med nas čil in svež.

Povedali smo že, da smo zelo navdušeni za radio, in da ga radi poslušamo posebno v zimskem času ko nimamo toliko dela, ko so dnevi kratki in je treba kuriti peč — o, takrat ni lepšega na vasi kakor dober radio. Manj prijetno pa nam je bilo dejstvo, da ga je treba tudi plačati, ker nam noče govoriti, prepevati in igrati zastonj. Treba je bilo torej spraviti skupaj denar, ker

sicer bi nas radio zapustil in tako smo si hoteli pomagati s tem, da smo priredili na Vel. pondeljek veselico pri tov. Pugelju, ki pa nam jo je precej pokvarilo slabo vreme a vse eno smo spravili skupaj za našo blagajno enega jurija. Premalo je bilo, a korajže nismo izgubili in začeli smo pripravljati igro „Prisega o polnoči“ pri kateri nas je zalotilo spomladansko delo in vaditi smo se morali le ob večerih, včasih pozno v noč. Imeli smo namreč samo 14 dni časa. Pa se je tudi tukaj pokazalo, da se z resnostjo premaga vse ovire in doseže vse kar se hoče. Igra je namreč izpadla proti vsakemu pričakovanju dobro, tako, da so naši fantje in dekleta želi kot nagrado za svojo požrtvovalnost vsestransko priznanje in pohvalo. Nismo imeli niti odra, niti dvorane in tudi tukaj smo si

Del povorke na Krškem polju.

znali pomagati na ta način, da smo spremenili kozolec v gledališko dvorano. Z desk smo napravili oder, mize in klopi, za stene smo pa imeli v late nadevano duhtečo deteljo. Verjemite, da nimate idealnejše dvorane za prireditve na vasi. Ta naša dvorana se je popolnoma napolnila, čeprav so naši nasprotniki bobnali po svojih tamburih in tamburicah, da je igra strašno „pohujšljiva“, ko pa so si to „pohujšanje“ tudi sami ogledali, si niso mogli kaj, da nas tudi oni ne bi pohvalili, in kar verjeti niso mogli, da znamo mi „Grudarji“ tako dobro igrati in si v vseh ozirih pomagati. Udeležba je bila zelo velika tudi s strani okoličanov. Posebno Ribničani so nas posetili v večjem številu, katerim se tem potom najlepše zahvaljujemo z željo, da pridejo zopet med nas o prvi priliki.

Nikakor pa ne smete misliti, da imamo same sovražnike, o ne, tudi prijatelje imamo in celo zelo požrtvovalne prijatelje, ki nam pomagajo kjer in kakor morejo. Tako nam je gospod kapetan Pirkar oder naravnost umetniško dekoriral tako, da so ga vsi občudovali. Istotako nam je on napravil krasne plakate, gospod učitelj Boris Možina iz Zvirč pa je hodil med nas skoro vsak večer čez hrib debelo uro daleč. Obema gospodoma se tem potom najlepše zahvaljujemo za njihovo pomoč in požrtvovalnost, zagotavljajoč jima, da jim ostane vedno hvaležni. Ta dva stavimo za dokaz in vzgled, da je tudi med inteligenco mnogo slovenskih sinov, ki razumejo prizadevanje kmetijske mladine in se radi žrtvujejo za gospodarski in kulturni napredek vasi. Vsa čast jim, mlada kmetijska generacija jim bo ostala hvaležna in ponosna nanje.

Povorka na Krško polje.

Nazadnje pa res ne moremo, da se ne bi spomnili tudi našega župana, ki nam je hotel zadnji moment preprečiti igro. Tik pred uprizoritvijo nam je poslal kratkoma pisano prepoved igre. Tisti ukaz je bil poln prečudnih paragrafov. Dovoljujemo si ob tej priliki g. županu svetovati, da naj v bodoče take poizkuse opušča, ker si mi nikakor ne bomo dopustili na ta način motiti našega društvenega in od oblasti dovoljenega delovanja. Zaenkrat naj bo naš blagohoten opomin dovolj, drugič pa si bomo znali pomagati drugače.

Zveza kmetiskih fantov in deklet v Ljubljani je prejela od kr. banske uprave Din 2000 podpore in sicer na prošnje naših društev v Golem, Dol — Beričevem, Vačah, Krki in Št. Rupertu. Ta znesek je Zveza stavila imenovanim društvom na razpolago za širjenje prosvete na vasi. Gospodu banu bodi tudi na tem mestu izrečena najtoplejša zahvala.

Stranice. Na izrednem občnem zboru našega društva 20. julija smo izvolili sledeči odbor: predsednik Marinšek Ivan, podpredsednik Planinc Stanko, taj-

nik Dobnik Leon, blagajnik Fijavž Alojzij; odborniki: Fijavž Leopold ml., Jerčin Gerta, Koklič Anton, Berglez Anica, Podgrajšek Ignacij; namestniki: Seljak Ivan, Čander Josip, Fijavž Leopold star. in Klanšnik Josip. Nadzornika sta pa Skrbinšek Franc in Kvas Franc.

Ugotoviti smo morali tudi mi, da se godi nam ravno tako, kakor vsem drugim na novo ustanovljenim društvom. Prazna je namreč naša blagajna in tako stojimo pred delom, ki smo si ga zamislili za napredek naše vasi — golih rok. A ne manjka nam veselja in korajže do dela, s katerim bomo premostili gmotne zadrege. Da preidemo takoj k dejanjem smo sklenili, da v najkrajšem času priredimo tekmo žanjc ter da nekateri člani potrkaajo z nabiralnimi polami na vrata pri vseh onih, ki so pripravljeni za napredek naših fantov in deklet poseči tudi v mošnjo. Upamo, da naše trkanje in prizadevanje ne bo brez uspeha in da bo tudi naše društvo postalo trden steber stavbe, ki jo gradi kmetski pokret. Pozivamo tudi vse one fante in dekleta, ki so voljni sodelovati pri ustanavljanju naših društev, da se čimprej zdramijo in zagrabijo za delo. O tekmi žanjic upamo, da boste slišali že v prihodnji „Grudi“, če nam bo vreme naklonjeno.

Dramlje. Kljub številnim prireditvam raznih društev, je prireditev našega društva „Detelja“ na nedeljo 27. julija izpadla v naše popolno zadovoljstvo in — na jezo naših nasprotnikov.

Prijatelji nam neprijazne tukajšnje struje so nam hoteli veselico preprečiti z vsemi mogočimi sredstvi, a ko so videli, kako malo je izdalo njihovo prizadevanje — jih je bilo sram. Naše samozavestno članstvo je s prijatelji kmetijske mladine napolnilo društvene prostore in veselica se je vršila z največjo udeležbo v znamenju kmetijske samozvesti in najboljšega nedeljskega razpoloženja. Videli smo, da naših odločnih in vztrajnih vrst ni mogoče več razbiti. Želimo samo še to, da tudi naši dosedanj nasprotniki, kmalu spoznajo, da je njihovo pravo mesto med nami, pod praporom prave kmetijske misli, ki osvaja vas za vasjo in upamo, da bodo tudi to kmalu uvideli in stopili v vrsto med nas. **Odbor.**

Pozor društva in dopisniki!

Vse dopise pošiljajte v bodoče vsaj do vsakega prvega v mesecu, da jih moremo priobčiti pravočasno, ker bomo v bodoče oddajali „Grudo“ v tisk vsakega 1. v mesecu.

Upravništvo „Grude“.

Delo na vrtu.

Nastopil je čas, ko se moramo pripraviti na zimsko prehrano. Že v prejšnjih številkah „Grude“ smo navedli rastline (zelenjavo) ki jih sejemo proti jeseni, da jo uživamo pozimi in zgodaj spomladi. To sta predvsem motovilec in

zimsko solata. Za pozno jesen sejemo tudi špinačo. Če jo sejemo prezgodaj, nam prehitro zraste in je za mráz preveč občutljiva. Sejmo jo prve dni septembra, tedaj ostane nizka in odporna proti mrazu. — Ako hočemo pridelati debel česen ga sadimo tudi meseca septembra, istotako čebulo.

Pri nas sejemo precej radiča, ki ga naše gospodinje žanjejo za prašiče in za živino. Tak radič je pa tudi izborna solata za zimo. Jeseni populimo radič s koreninami in odstranimo zunanje liste. Močne korenine s srčnimi listki posadimo v kleti v zemljo ali pa v lonce in škafe, ki jih potem pustimo v temnem toplem prostoru. Iz korenin začno kmalu odganjati dolgi blede in sočni listi, ki jih sproti obiramo za solato. — Presadimo envidijo iz grede kjer smo jo sejale, na mesto, kjer je rasel grah, ali pa med zelje ali koruzo. Zalijmo jo večkrat z gnojnico. Kadar je dovolj velika, jo sproti, kolikor jo rabimo, povežemo z rafijo ali s čim drugim, da pobeli. Endivija pobledi v 8—10 dneh. Mokre endivije ne veži, ker prične gniti. Če hočemo imeti endivijo za zimsko rabo, jo pustimo čim dalje na prostem, da se utrdi. Šele ko prične zmrzovati, jo spravimo na varno. — Se o cvetlicah! Odevelim cvetlicam pobiramo seme in ga shranimo za pomladno setev. Čebulnice: tulipane, hijacinte in narcise posadimo. Tudi ciklamine gomolje sadimo že sedaj v lončke, da nam bodo cveteli pozimi.

Mano.

KUHINJA.

Skrbna gospodinja ima sedaj vse roke polne dela z vlaganjem, vkuhavanjem in konzerviranjem raznih povrtnin, da bo njena družina preskrbljena z zelenjavami, tudi v času ko bo njen vrtilč odpovedal. Naj navedem tukaj nekaj povrtnin, ki jih prav enostavno ohranimo za zimo.

Kdo ne pozna kislih kumar? Posebno moškim zelo ustrezemo z njimi — saj vemo kedaj in zakaj! Kumare vlagamo v steklene posode, (lončene in železne niso uporabne za to). Najprimernejše so en prst dolge kumare, lahko pa so tudi nekaj večje ali pa manjše. Zdrave kumarice operemo in jih položimo za tri ure v močno slano vodo. Nato jih s čisto krpo obrišemo in tesno vložimo v čisto posodo. Dodamo par zrn popra, vršič janeža, drobno čebulo ali eno papriko. Na vrh položimo tanke deščice tako tesno, da branijo kumaram splavanje na vrh. Nato zalijemo, da stoji tekočina nekaj prstov nad kumarami. Čez par dni kis odlijemo, ponovo zavremo, ohladimo in vlijemo čez kumare. Nato pokrijemo posodo s pergamentnim ali steklenim papirjem, ki ga najprej zmočimo, da se tesno oprime posodinega oboda in zavežemo z drobno močno vrvico. — Pa še drugače si lahko pripravimo kisle kumare. Povsem zrele velike sadeže olupimo izdolbemo semena in na strgalniku zrežemo na tanke rezine. Ko smo narezali dovoljno količino kumar, narežemo istotako nekaj glav čebule, ki jo primešamo kumaram in vse skupaj osolimo. Pustimo v soli 3 ure, jih potem premešamo in ozmemo iz njih vso vodo, ki se je natekla. Ožete kumare stlačimo v kozarce in zalijemo s kisom kot drobne kumarice. Kadar jih rabimo, jih odvezujemo z žlico iz lonca in lonec zopet zavežemo.

Stročji fižol lahko ohranimo tako, da ga posušimo. Najprej ga operemo in poparimo z vrelo vodo. Potem ga odcedimo in dobro posušimo v sušilnici ali na peči. Posušenega shranimo najbolje v vrečah, ki jih obesimo na suh in zračen prostor. Predno tak fižol rabimo, ga čez noč namakamo in v isti vodi tudi skuhamo.

V jetnišnici. Jetniški paznik: „Gospod nadzornik, sam ne vem, kam naj denem tega lumpa; vse ječe so že polne.“

Potepuh: „O, zaradi mene si nikar ne belite glave, se pa drugič oglasim, če vam je prav.“

Kako hodi? Vpraša prijatelj prijatelja:

„Hej, pa kaj, da imaš roko zavezano? Ali si se ranil?“

„Ah, nič hudega. Ko sem šel proti jutru domov, mi je neka neroda stopila na roko.“

Pomirjevalno sredstvo. Sodnik: „Vi kot gostilničar bi pa vendar lahko posredovali pri pretepu in ga preprečili.“

Gostilničar: „Saj sem vrgel mednje nekaj stolov, pa ni vse nič zaleгло.“

Dvojna cena. Plešasti gospod, ki je bil zelo skup.

— Vedno bolj plešat postajam, zato mislim, da bi mi odslej strigli lase lahko za polovično ceno.

Brivec: — Nasprotno gospod! Kadar moramo lase šele iskati, računamo vedno dvojno ceno.

Vrtnar stopi na vrt in opazi na jablani zadovoljno sedečega paglavca:

— Ali se mi ne spraviš hitro doli!

Deček, ves prestrašen: — Samo trenutek počakajte. Nekaj jabolok je padlo na tla pa sem jih hotel obesiti nazaj.

„PLANINKA“ ZDRAVILNI ČAJ

prenavlja, čisti in osvežuje kri, izboljša slabo prebavo, slabotno delovanje čreves, napihovanje, obolenje mokracne kisline, jeter, žolča in žolčni kamen.

Vzpodbuja apetit in izbornu učinkuje pri arteriosklerozi. Zahtevajte v lekarnah samo pravi „Planinka“ zdravilni čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po Din 20— z napisom proizvajalca:

LEKARNA MR. LEO BAHOVEC LJUBLJANA
Kongresni trg

Oglasilo Zveze društev kmetakih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdaja konzorcij „Grude“ v Ljubljani. Odgovoren Dr. Janžev Novak. Linhartova ulica 20. — J. Blasnik nasled, Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Janez Vehar.

Fantje - bodoči gospodarji!

Čim več boste imeli iskušenj, tem boljši gospodarji boste. Izberite si po 100² travnika, njive, vinograda, sadnega vrta in obdelujte ga, kot ga o deluje vzorni gospodar. **Ako uporabite apneni dušik in Nitrofoskal Ruše, ki vsebuje vse hranljive snovi: dušik, fosforno kislino, kalij in apno,** torej vse kar rastlina rabi za hrano, svoje življenje in dober plod. Imeli boste veliko veselje, kajti uspeh v dobrem in obilnem pridelku Vam bo vzbudil zaupanje in ugled med domačimi.

**Nitrofoskal Ruše in apneni dušik izdeluje
Tvornica za dušik d. d., Ruše pri Mariboru**

ki raziskuje tudi zemljo in daje navodila za pravilno gnojenje.

Primarij Dr. FR. DERGANČ

ordinira od 11. do 1. ure
LJUBLJANA, KOMENSKEGA ULICA 4.

Radio, gramofone, pisalne stroje
nalcenejše in najboljše

FRANČ BAR, LJUBLJANA

Telefon 2407.

Mestni trg 5.

Telefon 2407.

Pozor čebelarji!

Kupimo večjo množino prvo-
vrstnega točenega medu. Po-
šljite vzorec z najnižjo ceno
na

JULIJ ZUPAN
LJUBLJANA, Sv. Petra 35

LEKARNA

TRNKÓCZY

Ljubljana, Mestni trg št. 4

Telefon 2186.

Pošt. ček. rač. 10755.

Zaloga vseh domačih in tujih
zdravilnih sredstev, mineral-
nih voda, obvezil itd.

Novost!**Novost!**

Zakaj so „TIVAR“ OBLEKE najboljše in najcenejše?

Največja in najmodernejše urejena tovarna sukna v Jugoslaviji je organizirala svoj konfekcijski oddelek „TIVAR“ tako, da pridejo njene obleke direktno v roke kupca — konsumenta za najnižjo tovarniško ceno, kakor razvidite iz naših cen. Po Jugoslaviji smo tako otvorili okrog 300 naših prodajalen, kjer prodajamo na ta način naše obleke za odrasle in otroke.

Cene smo mogli tako znižati samo zato:

1. KER mi izdelujemo volneno sukno v lastni tovarni.
2. KER izdelujemo obleke iz tega blaga na modernih ameriških strojih iz lastnega blaga v lastni delavnici, ki je urejena tako, da izdelamo na dan več sto oblek. Stroji so tako izpopolnjeni, da se obleka v najkrajšem času izgotovi po najnovejšem kroju.
3. KER mi teh oblek ne prodajamo predprodajalcem in trgovcem, ampak direktno kupcu — konsumentu po naših prodajalnah, v katerih se ne sme nobena obleka prodati dražje, kakor je originalna cena, ki je pritrjena na vsaki obleki.
4. KER mi izdelujemo vse to doma v Jugoslaviji, nam ni treba plačati nobene carine, prevoznine in nobenih provizijskih stroškov

Iz tega razvidite, koliko stroškov smo od oblek odbili, ki jih vi plačujete, če kupujete obleke pri drugih trgovcih. Vi plačate najprej carino, potem različne procenke zastopnikov, potem dobiček veletrgovca ter malega trgovca, ki vam blago prodaja, dalje morate plačati delo, ki stane na naših strojih malenkost. Koliko je vsaka obleka pri nas cenejša, lahko izračunate sami, če primerjate naše cene z onimi, ki ste jih plačevali do sedaj za svoje obleke.

TO NI REKLAMA — TO JE ISTINA — PREPRIČAJTE SE SAMI!

Cene „TIVAR“ oblek so sledeče:

Za Din 290 dobite pri nas že prav dobro obleko; za Din 350 dobro športno obleko; za Din 490 prvovrstne kamgarn obleke, izdelane po najnovejših krojih, s prvovrstno podlogo.

Vse vrste oblek za otroke od 110—170 Din, mornarske obleke 130 in 150 Din.

Suknene hlače dobite že za Din 89 in naprej do 180 Din.

Jahalne hlače — volneni struhs za Din 150.

Raglan sukne za Din 450—750.

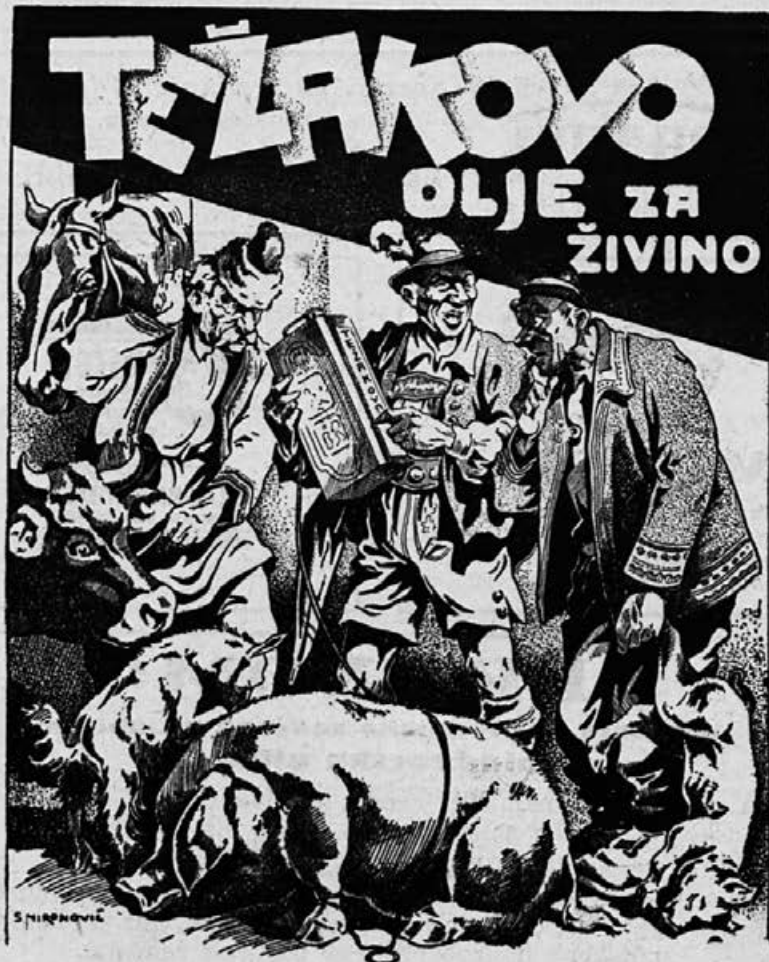
Iz zgornjih pojasnil in iz naših cen razvidite, da morate svoje obleke kupovati pri nas, če nečete metati denarja stran. Pridite gotovo v našo trgovino, da si obleke ogledate in kupili jih boste drugič, kadar vam bo treba. Glavno je, da se prepričate o kvaliteti blaga, o prvovrstni izdelavi in da uvidite velkansko pocenitev oblek. Ko se boste o vsem prepričali sami, boste gotovo postali naš stalen odjemalec v vašo lastno korist.

Oglasite se torej v naši trgovini o prvi priliki

Naša trgovina v Ljubljani za „TIVAR“ obleke je:

Ivan Kos, družba z o. z.

Sv. Petra cesta števil. 23 in Celovška cesta števil. 63.

katerega vrednost in korist je opisana v Grudi št. 1. 2. 3. 4. 5.
Prečitajte dotične članke. Dobi se samo pri

M. Težaku, Zagreb
Gundulićeva ulica 13.

v kanticah od 5 kg in stane ena kanticah s poštnim povzetjem
Din 125.— To olje je nesporno najuspešnejše sredstvo za kr-
mljenje slabotne in zahirane živine in sicer radi bogate vsebine
na vitaminu A in posebno radi vitamina D, ki ga v nobenem
drugem krmilu ni.

Pošljite nam takoj Vaš naslov! Dnevno Din 200-300 in še več lahko zaslužite z delom v Vašem domačem kraju. Znamko za odgovor: „Tehna“ družba, Ljubljana, Mestni trg 25/I.

Preden si nabavite pisalni stroj, si ogledajte stroj

TRIUMPH
PISALNI STROJI

Specijalna mehanična delavnica

Barvni trakovi, ogljeni papir, računski stroji i. t. d. vedno v zalogi

LUD. ŽITNIK, — Ljubljana

Kolodvorska ulica 26. — Telefon šte. 34-23

Varslova

znamka

„MRAVLJA“

Prima flor nogavic traja en par delj kakor več parov drugih. Pazite na znamko in zahtevajte povsod le la nogavice znamke „Mravlja“.

„EKONOM“

osrednja gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica 7

Ima v zalogi po najnižjih cenah deželne pridelke, najfinejšo banaško in domačo moko, krmila, spec. blago in ostale v to stroko spadajoče, predmete.

Zaloga vseh vrst umetnih gnojil, modre galice, prvovrstne strešne opeke iz opekarne Ilovac, Karlovac, ter najboljšega splitskega in trboveljskega portland cementa.

Poravnajte naročnino!
za „Grudo“!

„Gruda“ si prizadeva zadovoljiti vse svoje naročnike in naročnice, a za to potrebuje denar, če še niste, pošljite ji naročnino takoj, da zopet ne pozabite!

Dobro kupite

Nogavice, kravate, srajce, nahrbtnike, naramnice, dežnike, palice, čipke, svilnate trakove, gube, nože, škarje, voščno platno (Wachstuch), potrebščine za šivilje, krojače, čevljarje, tapetnike le pri

JOSIP PETELINC, LJUBLJANA

Nizke cene!

blizu Prešernovega spomenika (ob vodi).

Modni kamgarni

Sportni ševijoti
za fine obleke.

Velika izbira,
ugodne cene.

R. MIKLAUC „Pri Škofu“
Ljubljana.

J. BLASNIKA NASL.

UNIVERZITETNA TISKARNA

LITOGRAFIJA OFFSETTISK KARTONAŽA

ZALOŽNIŠTVO VELIKE PRATIKE

VREČICE ZA SEMENA

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE
IZVRŠUJE VSE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJ SOLIDNO

USTANOVLJENA LETA 1828

Denar naložite

najbolje in najvarneje pri domačem zavodu

KMETSKI HRANILNI IN POSOJILNI DOM V LJUBLJANI

reg. zadr. z neom. zav.

TAVČARJEVA (SODNA) UL. 1.

Telefon št. 2847. — Rač. pošt. hran. št. 14.257. — Brzjavi: „Kmetški dom“.

Vloge na knjižice in tekoči račun obrestuje po 6%, pri tromesečni odpovedi po 7 1/2% brez odbitka davka na rente.

Stanje vlog:

Din 30.000.000.-.

Rezervni zaklad:

nad Din 500.000.-.

Jamstvo za vloge presega večkratno vrednost vlog. Strankam nudi brezplačne poštne položnice za nalaganje denarja. — Vložne knjižice drugih zavodov sprejema kot gotovino brez prekinjenja obrestovanja.

Posojila daje na poroštvo, na vknjižbo in na zastavo premičnin in vrednostnih papirjev in v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Blagajniške ure: Ob delavnikih od 8—12 1/2 in od 3—4 1/2, le ob sobotah in dnevih pred prazniki —12 1/2 ure.

